

SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI TA'SIRIDA TA'LIM- TARBIYADA EMOTSIONAL KAPITALNI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS JIHALARI

Axmedova Gulnoza Muzaffar qizi

28-maktab ingliz tili fani o'qituvchisi

ahmedovagulnoza1400@gmail.com

+998946441014

Kirish . Bugungi globallashuv davrida ta'lim tizimi raqamli texnologiyalar bilan chambarchas bog'lanib bormoqda. Sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari inson faoliyatining deyarli barcha sohalariga kirib kelgani singari, ta'lim jarayonida ham samarali qo'llanilmoqda. Sun'iy intellekt yordamida o'qitish tizimi nafaqat bilim va ko'nikmalarni shakllantirish, balki o'quvchilarning shaxsiy, hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham ta'sir ko'rsatmoqda.

Emotsional kapital tushunchasi zamonaviy pedagogikada muhim o'rin egallaydi. U shaxsning ijobiy hissiyotlari, empatiya, ishonch, motivatsiya va ijtimoiy aloqalar majmuini anglatadi. Emotsional kapital ta'lim jarayonining insoniy va ijtimoiy tomonlarini mustahkamlab, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi samimiy munosabatlarni shakllantiradi. Shu nuqtai nazardan, sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim-tarbiyadagi hissasi nafaqat kognitiv, balki emotsional omillarni ham rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism 1. Emotsional kapitalning ta'limdagi o'rni Emotsional kapital — bu o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hissiy aloqaning, ijobiy psixologik muhitning va ijtimoiy ishonchning jamlanmasidir. U o'quvchilarning o'zini qadrlash hissi, o'qishga bo'lgan ichki motivatsiyasi hamda o'zaro hamkorlik madaniyatini shakllantiradi. Zamonaviy ta'limda o'quvchilar faqat bilim egasi bo'lish bilan cheklanmay, balki o'z his-tuyg'ularini boshqarishni, empatiya ko'rsatishni va jamoada ishlashni o'rganishlari zarur.

2. Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'limdagi roli Sun'iyintellekt texnologiyalari (masalan, adaptive learning, chatbot-assistentlar, emotion recognition systems) o'quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlab, ularga mos o'quv yo'nalishlarini taklif etadi. AI tizimlari yordamida o'qituvchilar o'quvchilarning hissiy holatini kuzatish, stress darajasini baholash va o'qitish usullarini shunga qarab moslashtirish imkoniga ega bo'ladi.

Masalan, affective computing (hissiy hisoblash) texnologiyasi orqali o'quvchilarning yuz ifodasi, ovoz ohangi va yozma nutqidagi hissiy belgilar tahlil qilinadi. Bu

ma'lumotlar yordamida tizim o'quvchi motivatsiyasining pasayganini yoki charchoq darajasini aniqlab, mos rag'batlantiruvchi tavsiyalar beradi.

3. Emotsional kapitalni rivojlantirishdagi sun'iy intellektning o'ziga xos jihatlari Sun'iy intellekt texnologiyalari insonning hissiy dunyosini to'liq almashtira olmaydi, biroq uni kuchaytirish va chuqurlashtirish imkonini beradi. Quyidagi jihatlardan ayniqsa muhim: 1. Raqamli empatiya (digital empathy) – AI tizimlari o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi aloqa jarayonida hissiy holatni aniqlab, o'qituvchiga real vaqt rejimida signal beradi. Bu o'qituvchiga o'z pedagogik yondashuvini moslashtirish imkonini yaratadi. 2. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv – Sun'iy intellekt har bir o'quvchining psixologik, ijtimoiy va hissiy ehtiyojlarini tahlil qilib, individual ta'lim strategiyalarini ishlab chiqadi. 3. Hissiy barqarorlikni shakllantirish – AI asosidagi o'quv platformalari o'quvchilarda o'z his-tuyg'ularini tahlil qilish, ularni boshqarish va stressga bardosh berish ko'nikmalarini rivojlantiradi. 4. O'qituvchining reflektiv kompetentligini oshirish – AI tizimlari o'qituvchilarga o'z darslarining hissiy dinamikasini tahlil qilish imkonini berib, ularning pedagogik refleksiyasini kuchaytiradi.

4. Pedagogik amaliyotda qo'llaniladigan misollar Masalan, Finlyandiya, Janubiy Koreya va Singapur ta'lim tizimlarida sun'iy intellekt asosida yaratilgan virtual tutor va emotion monitoring systems o'quvchilarning hissiy faolligini kuzatishda keng qo'llanilmoqda. O'zbekiston ta'lim tizimida ham "Raqamli ta'lim", "Elektron maktab" kabi loyihalar orqali AI texnologiyalarini joriy etish bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda.

5. Muammolar va istiqbollar Biroq emotsional kapitalni rivojlantirishda AI texnologiyalarining ayrim cheklovlari ham mavjud. Ulardan asosiylari — insoniy empatiyaning to'liq modellashtirib bo'lmazligi, axborot maxfiyligi, va raqamli etikaga oid muammolardir. Shu sababli, AI texnologiyalarini joriy etishda pedagogik etika, inson qadri va hissiyotini birinchi o'ringa qo'yish zarur.

Xulosa Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim-tarbiyadagi o'rni kundan-kunga ortib bormoqda. U o'qituvchi faoliyatini soddalashtiruvchi vosita emas, balki ta'limning sifat va emotsional jihatini yuksaltiruvchi kuchli instrument sifatida namoyon bo'lmoqda. Emotsional kapitalni rivojlantirish esa o'quvchi shaxsini to'laqonli, ruhiy jihatdan barqaror va ijtimoiy mas'ul inson sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Shu bois, sun'iy intellektni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishda asosiy maqsad — insoniy his-tuyg'ularni yo'qotish emas, balki ularni raqamli muhitda yanada boyitish va chuqurlashtirishdir. Faqat shundagina AI texnologiyalari orqali ta'limda emotsional kapitalning barqaror o'sishiga erishish mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Goleman, D. (1995). Emotional Intelligence. New York: Bantam Books.
2. Nickerson, C.(2015). Language in the Workplace: An ESP Approach. Amsterdam: John Benjamins.
3. Luckin, R. (2018). Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century. London: UCL Press.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli ta’lim tizimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ–5040-son qarori, 2021-yil.
5. Murodova, S. (2023). Sun’iy intellektning pedagogik jarayonga ta’siri: imkoniyatlar va cheklovlar. Toshkent: TDPU nashriyoti.